യോഗവാസിഷ്ഠഃ/പ്രകരണമ് 6
(നിർവാണപ്രകരണം ഉത്തരാർധം)/സർഗം 163

ശ്രീരാമ ഉവാച .
വിനേന്ദ്രിയ-ജയേനേദം നാ+ജ്ഞ+ത്വ/മുപശാമ്യതി .
തദിന്ദ്രിയാണി ജീയന്തേ കഥം കഥയ മേ മുനേ .. 1
ശ്രീവസിഷ്ഠ ഉവാച .
ന ച+ പ്ര/ഭൂത-ഭോഗേഷു ന-പുംസ്/ത്വേ ന ച ജീവിതേ .
ന ചേന്ദ്രിയജയോന്മുക്തൗ ദീപസ്തനുദൃശോ യഥാ .. 2
തദിന്ദ്രിയജയേ യുക്തിമിമാമവികലാം ശൃണു .
സിദ്ധിമേതി സ്വയത്നേന സുഖേന തനുരേതയാ .. 3
ചിന്മാത്രം പുരുഷം വിദ്ധി ചേതനാജ്ജീവനാമകമ് .
യച്ചേതതി സ ജീവോഽന്തസ്തന്മയോ ഭവതി ക്ഷണാത് .. 4
സംവിത്പ്രയത്നസംബോധനിശിതാങ്കുശകർഷണൈഃ .
മനോമതങ്ഗജം മത്തം ജിത്വാ ജയതി നാന്യഥാ .. 5
ചിത്തമിന്ദ്രിയസേനായാ നായകം തജ്ജയാജ്ജയഃ .
ഉപാനദ്ഗൂഢപാദസ്യ നനു ചർമാവൃതൈവ ഭൂഃ .. 6
സംവിദം സംവിദാകാശേ സംരോപ്യ ഹൃദി തിഷ്ഠതഃ .
സ്വയമേവ മനഃ ശാമ്യേന്നീഹാര ഇവ ശാരദഃ .. 7
സ്വസംവിദ്-യ+ത്ന-സംരോധാ+ദ്യഥാ ചേതഃ പ്രശാമ്യതി .
ന തഥാങ്ഗ തപസ്തീർഥവിദ്യായജ്ഞക്രിയാഗണൈഃ .. 8
യച്ച സംവേദ്യതേ കിംചിത്തത്തത്സംവിദി സംവിദാ .
നൂനം വിസ്മാര്യതേ യത്നാദ്ഭോഗാനാമിതി തജ്ജയഃ .. 9
സ്വസംവേദനയത്നേന വിഷയാമിഷതോഽനിശമ് .
കിംചിത്സംരോധിതാ സംവിത്തത്പ്രാപ്തം വൈബുധം പദമ് .. 10
സ്വധർമവ്യവഹാരേണ യദായാതി തദേവ മേ .
രോചതേ നാന്യദിത്യേവ പദേ വജ്രദൃഢീഭവ .. 11
സംവിത്പ്രവൃത്തിമർഥേഷു വിരുദ്ധേഷു വിവർജയൻ .
അർജയഞ്ഛമസംതോഷൗ യഃ സ്ഥിതഃ സ ജിതേന്ദ്രിയഃ .. 12
സംവിദ്രസികതാസ്വന്തസ്തഥാ നീരസതാസു ച .
യസ്യ നോദ്വേഗമായാതി മനസ്തസ്യോപശാമ്യതി .. 13
സംവിത്പ്രയത്നസംരോധാന്മനഃ സ്വായനമുജ്ഝതി .
ചേതശ്ചപലതോന്മുക്തം വിവേകമനുധാവതി .. 14
വിവേകവാനുദാരാത്മാ വിജിതേന്ദ്രിയ ഉച്യതേ .
വാസനാവീചിവേഗേന ഭവാബ്ധൗ ന സ മുഹ്യതേ .. 15
സാധുസംപർകസച്ഛാസ്ത്രസമാലോകനതോഽനിശമ് .
ജിതേന്ദ്രിയോ യഥാവസ്തു ജഗത്സത്യം പ്രപശ്യതി .. 16
സത്യാവലോകനാച്ഛാന്തിമേതി സംസാരസംഭ്രമഃ .
മരാവിവ ജലജ്ഞാനം മിഥ്യാപതനദുഃഖദമ് .. 17

അചേത്യമേവ ചിന്മാത്രമിദം ജഗദിതി സ്ഥിതമ് .
ഇത്യേവ സത്യബോധസ്യ ബന്ധമോക്ഷദൃശൗ കുതഃ .. 18
അനാകാരം യഥാ വാരി ക്ഷീണം വഹതി നോ പുനഃ .
അകാരണം തഥാ ദൃശ്യം ജ്ഞാനച്ഛിന്നം ന രോഹതി .. 19
വേദനം വ്യോമമാത്രം ത്വമഹമിത്യാദിരൂപധൃക് .
വർജയി+ത്വൈത-ദന്യത്-സ്യാ/ദഹ-മിത്യാ-ദികം ജഗത് .. 20
അവിദ്യാമാത്രമേവേദമഹമിത്യാദികം ജഗത് .
ചിദ്വ്യോമ്ന്യേവ സ്ഥിതം ശാന്തം ശൂന്യമാത്രശരീരകമ് .. 21
ഇദം ചിദ്വ്യോമ്നി ചിച്ഛായാ ജഗദിത്യേവ ഭാസതേ .
ശൂന്യശൂന്യൈവ ചിച്ചാസൗ ശൂന്യാ ചേത്യേവ നിശ്ചയഃ .. 22
സ്വപ്നദർശനദൃഷ്ടാന്തഃ കേന നാമാത്ര ഖണ്ഡ്യതേ .
അസന്മയോഽനുഭൂതശ്ച സ്വാനുഭൂതോഽപ്യസന്മയഃ .. 23
സോഽങ്ഗ സംവിത്തിമാത്രാത്മാ യദ്യദ്രാജ്യം മഹീയതേ .
നകർതൃകർമകരണം രൂപം തദ്വജ്ജഗച്ചിതേഃ .. 24
അകർതൃകർമകരണമഹം ചിദ്ഘനമാത്രകമ് .
ജഗച്ചേദമനിർദേശ്യം സ്വസംവേദനലക്ഷണമ് .. 25
യഥാ സ്വപ്നേഷു മരണമനുഭൂതം ന വിദ്യതേ .
മരൗ ജലേച്ഛാഽവിദ്യേയം വിദ്യമാനാ ന വിദ്യതേ .. 26
ചിദ്വ്യോമ്നാ കാചകച്ഛം സ്വം സർഗാദൗ വ്യോമ്നി ചേതിതമ് .
ജഗദിത്യേവ നിർമൂലം കാകതാലീയവത്സ്വയമ് .. 27
നിർമൂലമേവ ഭാതീദമഭാതമപി ഭാതവത് .
തസ്മാദ്യദ്ഭാസുരമിദം തത്തദേവ പദം വിദുഃ .. 28
ജീവാദികചനം ത്വത്ര യദ്ഭാതീദം തദേവ തത് .
ശൂന്യതൈവ ഭവേദ്ദ്യോമ വാര്യേവാ-വർതവൃത്തയഃ .. 29
യഥാവയവിനോ രൂപമേകം സാവയവം ഭവേത് .
ഏകം ജീവാദ്യവയവം ബ്രഹ്മാനവയവം തഥാ .. 30
ആഭാസമാത്രം ദൃശ്യാത്മ ചിന്മാത്രം ശാന്തമവ്യയമ് .
സ്ഥിതമാസ്ഥാഃ കിമേതസ്മിൻസ്വഭാവേ സ്വേ വിചാര്യതേ .. 31
നാദ്യന്തമന്തഃകലനാഃ കാശ്ചിത്സന്തി പരേ പദേ .
തദ്രൂപമേവാവിദ്യേയം നാവിദ്യാ ത്വിഹ വിദ്യതേ .. 32
ജീവഃ സ്വപ്നാ+ദ്വിശഞ്ജ്-ജാഗ്രജ്/-ജേഗ്രതഃ സ്വപ്ന-മാവിശൻ .
പ്രബുദ്ധോ വാസ്ത്വബുദ്ധോ വാപ്യേകരൂപതയാ സ്ഥിതഃ .. 33
സ്ഥിതേ സുഷുപ്തതുര്യേ ദ്വേ സദാ സ്വപ്നേഽഥ ജാഗ്രതി .
ജാഗ്രത്സ്വപ്നാവേകമേവ തുര്യം വേത്തി തു ബുദ്ധധീഃ .. 34
ജാഗ്രത്സ്വപ്നഃ സുഷുപ്തം ച സർവം തുര്യം പ്രബോധിനഃ .
നാവിദ്യാ വിദ്യതേ തസ്യ ദ്വയസ്ഥോഽപ്യേവ സോഽദ്വയഃ .. 35
ദ്വൈതമദ്വൈതമിത്യേതദഹംത്വമിദമിത്യപി .
നിരവിദ്യസ്യ കലനാ കുതഃ കാപ്യമ്ബരം കുതഃ .. 36
ദ്വൈതാദ്വൈതസമുദ്ഭേദൈർവാക്യസംദർഭവിഭ്രമൈഃ .
ക്രീഡന്ത്യബുദ്ധാഃ ശിശവോ ബോധവൃദ്ധാ ഹസന്തി താൻ .. 37

ദ്വൈതാദ്വൈത-വിവാദേഹാ ഹൃദയാകാശമഞ്ജരീ .
വിനൈതയേഹ നോദേതി പ്രബോധാകാശമാർജനമ് .. 38
സുഹൃദ്ഭൂത്വാ വിവാദേന ദ്വൈതാദ്വൈതവിചാരണാ .
കൃതാ ഹൃദയഗേഹേഽന്തരവിദ്യാഭസ്മമാർജനീ .. 39
തച്ചിത്താസ്തദ്ഗതപ്രാണാ ബോധയന്തഃ പരസ്പരമ് .
കഥയന്തശ്ച തന്നിത്യം തുഷ്യന്തി ച രമന്തി ച .. 40
തേഷാം സതതയുക്താനാം ഭജതാം പ്രീതിപൂർവകമ് .
ജായതേ ബുദ്ധിയോഗോഽസൗ യേന തേ യാന്തി തത്പദമ് ..41
കിലോപകുരുതേ യത്നാത്തൃണമാത്രാവഗോപനേ .
കഥം സിധ്യത്യയത്നേന ത്രൈലോക്യഗണഗോപനമ് .. 42
അധ്യാത്മവ്യസനോന്മുക്തം തതം ഹൃഥ്-സ്ഥാഽധമാഽപ്രഭു .
ഉപഹാസാസ്പദം യസ്യാ ജഗദപ്യുത്തമസ്ഥിതേഃ .. 43
കിം നാമേദം കില സുഖം യദ്രാജ്യാദിമനോങ്കുരമ് .
തത്ത്വജ്ഞാനൈകവിശ്രാന്തൗ ദേവരാജപദം തൃണമ് .. 44
സുപ്താഃ പ്രബുദ്ധാഃ പശ്യന്തി ദൃശ്യം ദൃശ്യേ രതാ യഥാ .
തഥാ ദൃശ്യേഽരതാഃ ശാന്താഃ സന്തഃ പശ്യന്തി തത്പദമ് .. 45
വിനാ യത്നഭരേണേദം ന കദാചന സിദ്ധ്യതി .
മഹതോഽഭ്യാസവൃക്ഷസ്യ ഫലം വിദ്ധി പരം പദമ് .. 46
ഇദം ബഹൂക്തമേതേന കിമേതേനേതി ദുർമതിഃ .
ന ഗ്രാഹ്യൈതാവതാപ്യുക്തേ നാദത്തേ നേദമജ്ഞധീഃ .. 47
ഭൂയോഭൂയഃ പരാവൃത്ത്യാ ചിരമാസ്വാദ്യതേ യദി .
ശ്രൂയതേ കഥ്യതേ ചേദം തജ്ജ്ഞേനാജ്ഞേന ഭൂയതേ .. 48
യസ്ത്വേകവാരമാലോക്യ ദൃഷ്ടമിത്യേവ സംത്യജേത് .
ഇദം സ നാമ ശാസ്ത്രേഭ്യോ ഭസ്മാപ്യാപ്നോതി നാധമഃ .. 49
ഇദമുത്തമമാഖ്യാനമധ്യേയം വേദവത്സദാ .
വ്യാഖ്യേയം പൂജനീയം ച പുരുഷാർഥഫലപ്രദമ് .. 50
യദസ്മാത്/പ്രാപ്യതേ ശാസ്ത്രാത്-തത്ത+ദ്വേദാ+ദവാപ്യതേ .
അസ്മിൻ/ജ്ഞാതേ ക്രിയാ ജ്ഞാനം ദ്വയം യാതി പവിത്രതാമ് .. 51
വേദാന്തതർകസിദ്ധാന്തസ്ത്വസ്മിൻജ്ഞാതേ ച ബുധ്യതേ .
ഇദമുത്തമമാഖ്യാനം വ്യാഖ്യാതം ശാസ്ത്രദൃഷ്ടിഷു .. 52
കാരുണ്യാദ്ഭവതാമേതദഹം വച്മി ന മായയാ .
ഭവന്തസ്+(തു-അ)വ-ഗ+ച്ഛന്തി മായാമേത+ദ്വിചാര്യ-താമ് .. 53
അസ്മാച്ഛാസ്ത്രവരാദ്-വോധാ ജായന്തേ യേ വിചാരിതാത് .
ലവണൈർവ്യഞ്ജനാനീവ ഭാന്തി ശാസ്ത്രാന്തരാണി തൈഃ .. 54
അനാര്യമിദമാഖ്യാനമിത്യനാദൃത്യ ദൃശ്യധീഃ .
മാ ഭവംത്വാത്മഹന്താരോ ഭവന്തോ ഭവഭാഗിനഃ .. 55
താതസ്യ കൂപോഽയമിതി ബ്രുവാണാഃ
ക്ഷാരം ജലം കാപുരുഷാഃ പിബന്തി .
യഥാ ഭവന്തോ വിവിചാരവന്ത-
സ്തഥാനിശം മാ ഭവതാജ്ഞതാപ്ത്യൈ .. 56

ഇത്യാർഷേ ശ്രീവാസിഷ്ഠമഹാരാമായണേ വാല്മീകീയേ മോക്ഷോ-പായേഷു നിർവാണപ്രകരണേ ഉത്തരാർധേ ഇന്ദ്രിയ-ജയോപായ-ശാസ്ത്ര-വർണനം നാമ+ ത്രി/ഷഷ്ട്യധിക-ശതതമഃ സർഗഃ .. 163 ..

ഓം

****

CHECKED BY GURU P.R.IYER
6.1.2024